

Historische Vereniging Delfia Batavorum

Secretaris:
Mr.D.J. van Doorninck
Kanaalweg 10
2628 EC Delft
Tel: 015 2141950

Penningmeester:
G.J. Augustinus
Insulindeweg 30
2612 EM Delft
Tel: 015 2125759

Banknummer:
587345
ten name van
Delfia Batavorum
te Delft

Internet:
www.delfia-batavorum.nl
e-mail:
info@delfia-batavorum.nl

34^e jaargang

Nieuwsbrief nummer 1

januari 2011

Er is leven na het lustrumjaar

Als U deze brief ontvangt is het jaar 2011 al begonnen. Wij kijken terug op een voor Delfia Batavorum prachtig jaar lustrumjaar. Dankzij de inzet van velen, onder aanvoering van een enthousiaste en ter zake kundige Lustrumcommissie, hebben wij veel moois beleefd: de start van de feestelijkheden met een receptie op 15 april, de opening van de lustrumtentoonstelling *Delftse Smaakmaker*' op 14 oktober, het symposium *De identiteit van Delft* op 11 november, een lustrumwandeling en het voorlezen van twee dagboeken op een aantal basisscholen. Het Jaarboek 2010 zal grotendeels gewijd zijn aan de verslaglegging van alle lustrumactiviteiten.

Een aantal van U is zeer actief bij het lustrum betrokken geweest. Het bestuur is u daar bijzonder dankbaar voor. Bovenal hebben velen van U door Uw aanwezigheid of anderszins Uw betrokkenheid getoond bij de lustrumactiviteiten. Een aantal van u heeft ook bijgedragen aan het lustrumgeschenk, waarvoor onze oprechte dank.

Is er nog leven na het lustrum? Jazeker, dat is er! Plannen voor 2011 zijn volop in de maak: nieuwe lezingen, een verbeterde website, een Canon van Delft (de eerste!), het Jaarboek 2010. Daarnaast houdt onze Commissie Behoud Stadsschoon immer de vinger aan de pols voor wat betreft het bewaken van het Delftse stadsschoon en worden voorbereidingen getroffen voor de jaarlijkse uitreiking van de Le Comteprijs. Natuurlijk staan er ook weer excursies op stapel, de eerste is alweer gepland in maart.

Het zal U niet zijn ontgaan dat er op allerlei fronten wordt bezuinigd, zowel op landelijk als op gemeentelijk niveau. Delfia Batavorum kreeg hier al mee te maken. Onze vereniging wordt niet gesubsidieerd door de gemeente

Delft, maar we werken wel nauw samen met Erfgoed Delft e.o. Helaas heeft de gemeente aangegeven dat er stevig moet worden bezuinigd op de *Delf*, het tijdschrift dat Erfgoed Delft e.o. samen met de Vereniging Vrienden van het Prinsenhof en Delfia Batavorum uitgeeft. Omdat onze leden de *Delf* zeer waarderen - voor sommigen is het echt een bewaartijdschrift - hebben wij ingestemd met een verhoging van onze bijdrage aan de uitgave van dit blad. Voorlopig voor een jaar, maar in de nabije toekomst, 2011 of 2012, zal een dergelijke verhoging van onze verplichtingen, samen met andere bezuinigingen die ons wellicht nog te wachten staan, kunnen leiden tot een verhoging van de prijs van het lidmaatschap.

Dit zijn, in een notendop, onze plannen. U heeft ongetwijfeld ook goede voornemens voor 2011. Mogen wij daar nog een aan toevoegen? U kunt Delfia Batavorum geen grotere dienst bewijzen dan door U voor te nemen een nieuw lid te werven. Hoe meer leden, hoe beter Delfia Batavorum haar vrolijke, interessante opdracht binnen onze stad Delft kan waarmaken.

Ik wens U en de Uwen een goed, gezond en gelukkig 2011 toe.

Greetje van Walsum, voorzitter

'Delftse Smaakmakers'

In Museum Lambert van Meerten is nog tot en met 27 februari 2011 de lustrumtentoonstelling *Delftse Smaakmakers* te zien. De expositie heeft als thema de invloed van Delftse industrieën op de ontwikkeling van kunst en cultuur aan het begin van de 20ste eeuw. Ook wordt aandacht besteed aan hun invloed op het sociaal-maatschappelijk leven van die tijd.

LEZINGEN

Lezing: Sporen van oude scholen in Delft
Door: drs. M.E.M. Remery-Voskuil
Datum: donderdag 3 februari 2011
Locatie: DOK Centrum/Leescafé
Aanvang: 20.00 uur; toegang gratis

In 2011 zijn de scholen in de binnenstad op de vingers van een hand te tellen. Vroeger waren er tientallen onderwijsinstellingen waar duizenden kinderen dagelijks leerden lezen, schrijven en rekenen. Aan de hand van foto's en afbeeldingen neemt Marry Remery u mee op een virtuele tocht langs oude schoolgebouwen. Ze vertelt over het rijke verleden van enkele Delftse scholen. U zult ontdekken dat er in verscholen hoekjes nog allerlei sporen zijn van de lokale onderwijsgeschiedenis. Wist u bijvoorbeeld dat de thuiszorgwinkel aan de Nieuwe Langendijk 61 in 1850 is gebouwd als een school voor weeskinderen, en dat de hoofdonderwijzer Wassen met zijn kwekelingen daar dagelijks les gaf aan ruim zeshonderd kinderen? Bent u op de Koornmarkt 48 wel eens de groene deur doorgegaan en heeft u gezien dat er nog een compleet schoolgebouw staat uit 1913, bij oudere Delftenaren bekend als de Jozefschool van meester Visser of Lindermans? Zo zijn er talloze kleurrijke verhalen te vertellen. Marry Remery heeft ze verzameld en vastgelegd in een achtdelige serie boeken over katholieke scholen in Delft.

Geboren Delftse Marry Remery-Voskuil begon in 1965 als onderwijzeres aan de H. Hartschool in de Westerstraat. Later studeerde ze onderwijskunde aan de Rijksuniversiteit Leiden. Ze werkte van 1980 tot 1997 als bestuursconsulente bij een groot schoolbestuur in Den Haag en van 1997 tot 2005 als rijksinspecteur van het onderwijs.

Lezing: De vrederechter in de Franse tijd
Door: dr. Emese von Bóné
Datum: donderdag 7 april 2011
Locatie: DOK Centrum/Leescafé
Aanvang: 20.00 uur; toegang gratis

In 1811 werd de vrederechter, de voorloper van de kantonrechter, in Nederland ingevoerd. Ons land ging toen deel uitmaken van het Franse keizerrijk en de gehele Franse rechterlijke organisatie en codificatie werd hier van kracht. De vrederechter was een laagdrempelig rechter die goedkoop en snel recht sprak. Een juridische achtergrond had de rechter niet. Het was meestal een notabele die recht sprak op grond van redelijkheid en billijkheid. Zijn belangrijkste taak was de zgn. conciliatie: Voordat een zaak voor de rechtbank kwam moest de rechtzoekende een schikking/bemiddeling bij de vrederechter proberen. Daarnaast was de vrederechter voorzitter van de familieraad, een ad-hoc ingesteld college, bestaande uit familieleden die belast waren met benoemingen van voogden voor minderjarige kinderen. In Delft waren er in de Franse tijd twee kantons waar een vredegerecht was gevestigd. Nog steeds kent Delft een kantonrechtbank.

Emese von Bóné is als rechtshistorica verbonden aan de Juridische Faculteit van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Zij promoveerde op 'De familieraad in Nederland 1811-1838.' Na haar promotie deed ze onderzoek naar het functioneren van de vrederechter in het departement Mondingen van de Maas, waarin ook het vredegerecht Delft ligt. Momenteel onderzoekt ze de vrederechter in de ons omringende landen.

EXCURSIES

Leerdam, vrijdag 18 maart 2011

Glasstad Leerdam is een begrip in binnen- en buitenland. Duitse glasblazers die zich enkele eeuwen geleden in het stadje aan de Linge vestigden legden de basis voor deze industrie. De glasserviezen en kunstobjecten van ontwerpers als H.P. Berlage, Copier, Willem Heese en vele andere glaskunstenaars zijn te bewonderen in het onlangs geheel vernieuwde **Nationaal Glasmuseum**. Het oeroude ambacht van het glasblazen wordt ook nu nog steeds beoefend. In de **Glasblazerij Leerdam** laten internationale glasblazers zien hoe dat in zijn werk gaat.

Programma

08.15 uur: verzamelen bij Chateau blanc (voormalig Shellgebouw) aan de Broekmolenweg, bij de tramhalte Brasserskade.
08.30 uur: vertrek.
10.00 uur: aankomst Leerdam bij de Glasblazerij, alwaar koffie met Wiener appelgebak.
10.30 uur: naar glasblazerij, waar we vanaf een tribune kunnen zien hoe glas geblazen wordt. We krijgen een explicatie door een opperstal-spreekmeester.
11.30 uur: bezoek aan de toonkamer.
12.00 uur: uitgebreid luxe lopend buffet in een restaurant met fraai uitzicht op de Linge.
13.30 uur: met de bus naar het Glasmuseum.
14.00 uur: rondleiding in Glasmuseum van circa 5 kwartier onder leiding van gidsen.
15.15 uur: einde rondleiding.
15.15-16.00: vrij te besteden.
16.15 uur: vertrek vanaf P-plaats bij Glasmuseum naar Delft.
17.45 uur: aankomst te Delft.

Belangrijk om te weten:

Deelname aan deze excursie kost 50 euro (houders museumkaart 45 euro), bij vooruitbetaling te voldoen. In dit bedrag zijn fooien inbegrepen. Het geld dient te worden overgemaakt op bankgiro 587345 t.n.v Delfia Batavorum o.v.v.: Leerdam.

Inschrijven kan per e-mail en telefonisch bij Ger van den Akker: glsvdakker@casema.nl / tel. 015-88 93 753. Als u een boodschap achterlaat op het antwoordapparaat, vermeld dan altijd uw telefoonnummer (ook uw 06-nummer) en/of e-mailadres. Vermeld ook of u wel of niet museumkaarthouder bent.

De excursie wordt begeleid door Peter van Tijn (tel. 06-22 79 51 17) en Max van Noort (tel. 06-24 57 75 03). Beide nummers zijn uitsluitend bedoeld voor gebruik tijdens de excursie.

Graven in de Oude Kerk

Na afloop van de Algemene Ledenvergadering, op dinsdag 17 mei houdt Annemarth Steringa een korte lezing over graven en grafmonumenten in de Oude Kerk. De excursiecommissie organiseert eind mei of begin juni een excursie naar de Oude kerk om ter plekke met een toelichting van Annemarth Steringa en Ria van der Meer de grafmonumenten te bekijken. De datum van deze excursie wordt bekendgemaakt in de Nieuwsbrief van april 2011.

Berichten uit de Cie. Behoud Stadsschoon

Medio januari doet de bestuursrechter in Den Haag uitspraak over een bezwaarprocedure die de CBS samen met twee Bewonersverenigingen heeft aangespannen tegen het terrasbotenbeleid van de gemeente Delft. De commissie is al drie jaar bezig met het bevechten van de ontvankelijkheid van het bezwaarschrift, tot aan de Raad van State toe. Op 9 december werd eindelijk het bezwaarschrift inhoudelijk besproken. De rechter ging o.a. in op de strijdigheid van het Bestemmingsplan Binnenstad met de recente uitbreiding van het aantal onthefingen voor terrasboten. Het Functie Limiteerings Systeem dat in het bestemmingsplan is opgenomen beoogt bevestiging van het aantal functies van de hoofdgrachten. Tegelijkertijd wordt in het bestemmingsplan gesproken van een uitbreiding van het aantal terrasboten en wordt voorgesteld om in aangewezen grachtenvlakken twee in plaats van een terrasboot toe te staan. De rechter besteedde veel aandacht aan het welstandsaspect. In het verweerschrift van de gemeente wordt gesproken over het welstandsadvies dat de Commissie voor Welstand en Monumenten zou hebben gegeven naar aanleiding van de door de gemeente in 2004 en 2007 uitgebrachte nota's inzake uitbreiding van het aantal terrasboten. In 2004 is echter alleen de inrichting en het uiterlijk van de terrasboten in deze commissie aan de orde geweest. De commissie is nooit gevraagd zich uit te spreken over het aantal en de wijziging van een naar twee terrasboten per grachtenvak.

Janny van der Jagt, plv. voorzitter CBS

Nieuwe leden

Delfia Batavorum heet de volgende nieuwe leden van harte welkom:

Hr. P. Jansen, Delft
Hr. M.J. Pees, Delft
Mw. A.H. Pees-Cobelens, Delft
Hr. M. Vermeer, Delft
Hr. K. Overgaauw, Nootdorp
Hr. E. Jansing, Nootdorp
Mw. A. Smit, Delft
Mw. C.M. de Vries, Delft
Hr. C.A. Lindeijer, Delft
Hr. H. Werner, Bussum
Mw. E.G. Heijnen, Delft
Mw. C. de Loor, Veenendaal
Mw. A. Oostdijk, Den Haag
Mw. M.M. Bedaux, Delft

Van Leeuwenhoeks ontdekking van de 'kleine diertgens'

Voor de opnamen van de driedelige film *The Cell*, over de geschiedenis en ontdekking van de biologische cel, reisde een BBC-cameraploeg een aantal jaren geleden naar Delft en omgeving. De film wilde namelijk ook aandacht besteden aan een van de belangrijkste ontdekkers in de microbiologie, de Delftse textielhandelaar/koopman Antoni van Leeuwenhoek (1634-1723), die tevens uitstekende microscopen vervaardigde. Van Leeuwenhoek bekeek alles waar hij de hand op wist te leggen en noteerde zijn bevindingen in briefverslagen, onder meer aan de Royal Society in Londen.

De regisseur wilde de film laten beginnen met het moment dat Van Leeuwenhoek zijn monsterflesje met water vult, en wel op dezelfde plaats die de beroemde Delftenaar in zijn brief van 7 september 1674 noemde: de Berkelse Meren. Helaas staan deze op hedendaagse kaarten niet vermeld, en dus waren ze voor de Britse tv-ploeg onvindbaar. Uiteindelijk kwamen ze bij mij terecht met de vraag: Waar liggen die meren? De vraag werd doorgespeeld naar het Hoogheemraad Delfland, dat een prachtige waterschapskaart uit 1712 e-mailde, waarop de Berkelse Meren pontifikaal staan afgebeeld. De kaart bevat helaas weinig herkenningspunten, en de meren zelf - zo blijkt uit een waterschapskaart uit 1985 - zijn inmiddels ingepolderd en drooggelegd. Uiteindelijk werd de scène opgenomen in natuurgebied Delftse Hout. Ook werden opnamen gemaakt in museum Paul Tetar van Elven.

Kaart van Berkelse Meren (1712), Hoogheemraadschap Delfland.

Een paar maanden geleden ontdekte ik in een van de toonzalen van de Koninklijke Porceleyn-Fles een kopie van een wandkaart uit 1609 van Delflandiae en Schielandiae: Delfland en Schieland. Op die kaart herkende ik niet alleen de twee Berkelse Meren, West en Oost, maar ook aanknopingspunten als de stad Delft, Pijnacker, de lang verdwenen graan- en poldermolens en allerlei polderwegen, sloten en kanalen, met de oude namen erbij, die nog steeds in gebruik zijn. Een welkome verrassing! Op de twee nu beschikbare kaarten was snel af te lezen, welke route van Leeuwenhoek die dag zal hebben genomen en waar hij precies zijn monster nam. De beste wegen vanuit Delft in die richting liepen destijds langs Delfgauw, de Pijnackerse Vaart, Pijnacker, en even daar voorbij (waar nu het metrostation Pijnacker zich bevindt) rechtsaf over de Clapwijkse Wech, de doorgaande weg naar Berkel. Dat waren klei-met-zandwegen, geschikt voor gebruik door paard-en-wagen.

Wandkaart Delflandiae en Schielandiae met Berkelse Meren (1609)

De twee Berkelse Meren waren ruwweg 180 hectare groot (afhankelijk van regenval) en met een ruime sloot verbonden. Op de kaart van 1609 kruist die Klapwijkseweg van Pijnacker naar Berkel die verbindingssloot. Die kruising was in die tijd een oversteekplaats, een ondiepe, modderige, doorwaadbare plaats. Op de kaart van 1712 staat op die plaats een vaste brug aangegeven, het is goed mogelijk dat die er in 1674 ook al was. Het zal op deze plek geweest zijn, dat van Leeuwenhoek, terugrijdend van Berkel, zijn watermonster nam, waarin hij die volgende dag zijn 'kleine diertgens' ontdekte.

door Hans Loncke, Oud-instrumentmaker bij de toenmalige Optische Industrie. Lid van het Nederlands Genootschap van Microscopie (tel. 035-68306480)